

Avoin tiede ja tutkimus –hankkeen strategiaryhmän 13. kokous

Aika: To 22.9.2016 klo 10-12

Paikka: Opetus- ja kulttuuriministeriö, kokoushuone Kalevala, Meritullinkatu 10, Helsinki

Osallistujat:

~~Erja Heikkinen, opetus- ja kulttuuriministeriö (puheenjohtaja)~~

Juha Haataja, opetus- ja kulttuuriministeriö (varapuheenjohtaja)

Virve Hokkanen, ympäristöministeriö

Kristiina Hormia-Poutanen, Kansalliskirjasto

Kai Husso, Tutkimus- ja innovaationeuvosto

Seppo Kangaspunta, työ- ja elinkeinoministeriö

Minna Karvonen, opetus- ja kulttuuriministeriö

~~Kimmo Koski, CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy~~

~~Sari Löytökorpi, valtioneuvoston kanslia~~

Heikki Mannila, Suomen Akatemia

~~Anne Miettinen, liikenne- ja viestintäministeriö~~

Tuomo Mäki, valtiovarainministeriö

Sami Niinimäki, opetus- ja kulttuuriministeriö

Mikko Peltonen, maa- ja metsätalousministeriö

Seliina Päällysaho, Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Tuire Santamäki-Vuori, Terveystieteiden tutkimuskeskus

~~Hanna Miina Sihvonen, sisäministeriö~~

Viveca Still, opetus- ja kulttuuriministeriö

~~Timo A. Tanninen, sosiaali- ja terveysministeriö~~

Tuuli Toivonen, Open Knowledge Finland ry

Thomas Wilhelmsson, Helsingin yliopisto

Pirjo-Leena Forsström, CSC – Tieteen tietotekniikan keskus (pysyvä asiantuntija)

~~Anne Kauhanen-Simanainen, valtiovarainministeriö (pysyvä asiantuntija)~~

Jenni Hyppölä, CSC – Tieteen tietotekniikan keskus (sihteeri)

Vierailija: Lauri Tuomi, Profitmakers Oy

Liitteet:

- Liite 2. 28.4.2016 pidetyn kokouksen pöytäkirja
- Liite 3. ATT Oikeuksien hallinta –työryhmän selvitys
- Liite 5. Open Science Policy Platform -dokumentti

ASIALISTA

1. Kokouksen avaus ja esityslistan hyväksyminen

Vpj Juha Haataja avasi kokouksen klo 10. Hyväksyttiin esityslista.

2. Edellisen kokouksen pöytäkirja, Liite 2.

Hyväksyttiin edellisen kokouksen 28.4.2016 pöytäkirja.

Päätösasiat:

3. Suurimmat juridiset esteet avoimelle tieteelle ja tutkimukselle

(Viveca Still)

Oikeuksien hallinta –työryhmän puheenjohtaja Viveca Still esitteli työryhmän laatimaa raporttia suurimmista juridisista esteistä avoimelle tieteelle. Raportti on tarkoitettu vietäväksi eteenpäin mahdollisia käynnistyviä lainsäädäntöhankkeita varten.

Raportti käsittelee kolmea asiaa liittyen tekijänoikeuteen ja tietosuojaan. Ensimmäinen näistä on tiedonlouhinta, jota koskeva direktiiviehdotus, sisältäen tiedonlouhinta varten luotavan pakottavan tekijänoikeuden rajoituksen, ei ollut tiedossa raporttia kirjoitettaessa. Toinen kysymys on julkaisujen rinnakkaistallentaminen ja tekijänoikeuslaki. Suomessakin pitäisi harkita tutkijoiden luovuttamatonta oikeutta kustantajia vastaan, Kolmas huomioitava asia on EU:n tietosuoja-asetus, jolla harmonisoidaan tietosuojalainsäädäntöä EU-tasolla ja jota sovelletaan toukokuusta 2018 alkaen. Toisin kuin asetukset yleensä, tietosuoja-asetus jättää runsaasti kansallista liikkumavaraa, joka tulisi hyödyntää avoimen tieteen edistämiseksi.

Seuranneessa keskustelussa kiitettiin työryhmää ansiokkaasta raportista ja todettiin tarve toimenpiteille. Esiin nousi LERU:n kannanotto tiedonlouhinnasta, ehdotettiin, että Suomessa voitaisiin pyrkiä sen tavoitteita pidemmällekin. Nykyinen tekijänoikeuslaki on tutkimuksen näkökulmasta jäänyt jälkeen, koska kansallisella lainsäädännöllä ei ole voinut ylittää tietosuojadirektiiviä, ja toisaalta tiedonlouhinta on toimintatapojen muutos tieteen tekemisessä. Todettiin, että tulevan säätelyn tulisi olla mahdollisimman vapaata ja sen olisi katettava myös some-aineistot.

Nykyinen tilanne on kirjava ja sopimusmaailma epäselvä. Kaupallisilla toimijoilla on mahdollisuus säädellä itse käyttöehtojaan ja aineistojen käyttöä. Tavoitteena on oltava selkeys, ja parhaan mahdollisen ratkaisun hakeminen, jonka jälkeen voidaan arvioida saavutettavissa olevat mahdolliset ratkaisut.

Päätös: Strategiaryhmä edellyttää vahvasti, että avoimen tieteen ja tutkimuksen juridisia esteitä ratkotaan korkealla prioriteetilla, siten että edetään kokonaisuus huomioiden, tarvittaessa vaiheittain, hyödyntäen lainsäädännön kansallista liikkumavaraa tieteen ja tutkimuksen edistämiseksi. Samalla tulee huomioida kulttuurisektorin koko organisaatiokenttä.

Keskusteluasiat

4. ATT-hankkeen kansainvälisten sidosryhmien näkemyksiä hankkeen vaikuttavuudesta (Lauri Tuomi)

- ATT-hankkeesta ollaan suorittamassa vaikuttavuusarviota, jonka yhtenä osana hankkeen vaikuttavuuden arvioija, KTT Lauri Tuomi esitteli alustavia tuloksia hanke-arvioinnista ulkomaisten sidosryhmien osalta. Teemahaastatteluihin on vastannut henkilöitä OECD:n, EU-komission RTD- ja CNT-direktoraateista, Pohjoismaisesta ministerineuvostosta, Nordforskista ja UNESCOsta. Tulokset ovat olleet johdonmukaisia: Suomi näyttäytyy edelläkävijänä ja vaikuttavana toimijana, ja Suomen kokonaisvaltaista lähestymistä kiitellään. ATT-hankkeen todetaan olevan laajin käynnissä oleva transformaatiohanke, jossa tutkimuksen toimintakulttuuria pyritään muuttamaan. Hanke vaikuttaa kolmella tasolla, jotka ovat kiinnostuksen herättäminen, politiikka ja toiminta. Ensimmäisellä tasolla hankkeen vaikuttavuus arvioitiin vahvaksi (strong), politiikan tasolla keskitasolle (medium), ja toiminnan tasolla vaikutuksia oli arvioitu olevan joitakin (some). Tuomi muistutti, että vaikuttavuusarvioinneissa on huomioitava, etteivät kausaalisuhteet ole aina helposti tunnistettavissa, joten kyseessä on yleiskuva. Kuitenkin hanketta kohtaan on kansainvälisissä viiteryhmissä korkeita odotuksia ja Suomen odotetaan ottavan asiassa johtava rooli maailmanlaajuisesti. Hankkeesta ja sen arvioinnista halutaan Tuomen mukaan kuulla jatkossakin lisää kansainvälisesti.

Seuranneessa keskustelussa todettiin, että samoja asioita tehdään eri tasoilla ja tulee varmistaa, ettei tehdä päällekkäistä työtä. Avoimuus on mennyt ylätasolla organisaatioiden johdossa hyvin läpi ja sen tulisi näkyä myös tutkijan arjessa. Tutkijan kannalta olisi olennaista, että tutkija voisi

keskittyä tutkimukseen, joten myös rakenteiden on tuettava avoimuutta ja sen helppoutta. Vaikuttamisen todettiin olevan nyt erityisen tärkeää EU-lainsäädännön osalta, mihin todettiin myös oikeuksien hallinta -ryhmän raportin antavan eväitä.

5. Open Science Policy Platform (Kristiina Hormia-Poutanen)

OSPP:n toimikausi on 2016-2018, Suomesta jäseninä ovat Kristiina Hormia-Poutanen ja Tuija Hirvikoski. OSPP on neuvoo-antava elin, jossa on jäseniä eurooppalaisen tieteen ja tutkimuksen sidosryhmistä. Toiminnan lähtökohta on alhaalta ylöspäin. OSPP tukee EU-komission avoimen tieteen agendan toteuttamista. Työtä tehdään kahdeksassa työryhmässä. 19.9. järjestetyssä kokouksessa työskenneltiin kolmessa ryhmässä, joista Hormia-Poutanen vetää Open Access -ryhmää, johon kuuluvat myös New Business Models. Hän toivoi palautetta ja ajatuksia syötteeksi ryhmälle. OSPP toimii komissaari Moedasin alaisuudessa ja raportoi hänelle kahdesti vuodessa. OSPP kokoontuu 2-3 kertaa vuodessa ja tulossa on myös digitaalinen toimintaympäristö. Tavoitteena on tuottaa konkreettisia toimenpiteitä lyhyellä ja pidemmällä aikajänteellä, ja white paper toimikauden päätteeksi.

Keskustelussa todettiin, että tuetaan Suomen edustajien työtä OSPP:ssä ja pidetään yllä aktiivista tiedonvaihtoa jatkossakin.

6. Elsevier-neuvotteluiden tilanne (Kristiina Hormia-Poutanen)

Kustantajaneuvottelut ovat käynnissä Elsevierin kanssa. FinElibin neuvotteluryhmä tavoittelee nykyistä alempaa hintaa sekä avointa julkaisu-oikeutta. Tilanne on haastava ja auki, neuvottelu-asetat ovat vielä kaukana toisistaan. Yhteistyötä tehdään LERUn kautta ja tietoja vaihdetaan nyt neuvottelevien maiden (Saksa ja Iso-Britannia) kanssa. Hollanti on tähän mennessä ainoa maa, joka on saanut avoimuutta koskevat vaatimuksensa läpi sopimus-neuvotteluissa.

Keskustelussa nousi esiin neuvottelujen viestiminen tutkijoille, jottei neuvottelijoita koettaisi roistoina, jotka vievät tutkijoilta pääsyn julkaisuihin. Hormia-Poutanen totesi viestinnän olevan haasteellista ja kertoi, että neuvotteluja koskeva viestintäsuunnitelma on olemassa, ja tutkijat ovat yhtenä fokusryhmänä. Tutkijat toivotettiin tervetulleiksi auttamaan viestinnässä. Puheenjohtaja muistutti, että kustantajahintatietojen julkaisun yhtenä syynä oli, että julkaisujen hinnat olisivat paremmin tiedossa.

7. Toimintakulttuurin avoimuuden arvioiminen 2016 (Pirjo-Leena Forsström)

Pääsihteeri kertoi kommenttikierroksella olevasta toimintakulttuurin avoimuusselvityksestä. Tänä vuonna mukana ovat korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten lisäksi rahoittajat ulkomaisine verrokkeineen, sekä yliopistosairaalat. Alustava selvitys on tehty avoimesti verkossa olevien tietojen perusteella ja se on lähtenyt organisaatioille kommentoitavaksi 19.9. Palkittavat valitaan strategiaryhmässä 8.11. aiemmin sovittujen kriteerien mukaisesti ja selvitys sekä palkitut julkaistaan Foorumissa ja verkossa 22.11.

Tiedoksi

10. ATT-Foorumi (Pirjo-Leena Forsström)

ATT-Foorumi järjestetään 22.11. pohjoismaisella fokuksella, puhujia on kuitenkin myös muualta. Lisäksi liitännäistapahtumia järjestetään ennen ja jälkeen foorumin, 21. ja 23.11. Ohjelma ja lisätietoja löytyy osoitteesta avointiede.fi/foorumi. Ilmoittautumislinkki toimitetaan strategiaryhmäläisille lähipäivinä sen avauduttua.

11. Avoimuuden Pyöreä Pöytä (Sami Niinimäki)

Ensimmäinen APP on 27.9. HY:n päärakennuksen Runeberg-salissa. Strategiaryhmäläiset voivat vielä ilmoittautua tilaisuuteen. Osallistujia on kutsuttu laajalti sekä tutkimus- että yrityspuolelta, sekä eri julkisyhteisöistä.

12. Muut asiat

Esiin ei noussut muita käsiteltäviä asioita.

13. Kokouksen päättäminen

Kokouksen puheenjohtaja Juha Haataja päätti kokouksen klo 11.40.